

Монгол Улс, Дундговь аймагт Хүн амын хөдөлгөөнийг тандах туршилтын судалгаа

2022 он

© Н.СҮХБАТ

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC
Швейцарын хөгжлийн агентлаг

Энэхүү тайлан нь Швейцарын хөгжлийн агентлагийн санхүүжилттэйгээр, ОУШХБ-аас хэрэгжүүлж буй “Монгол дахь дотоод шилжилт хөдөлгөөнийг ойлгож, удирдах нь” төслийн хүрээнд хийгдэж буй ажлуудаас гаргаж буй үр дүнгийн нэг хэсэг юм. Энэхүү төслийн зорилго нь Хүн амын Хөдөлгөөнийг Тандах Матрицыг (ДТМ) ашиглан Монгол Улсын дотоод шилжилт хөдөлгөөн, хөгжлийн бодлогыг түүштай хэрэгжүүлэх замаар нотолгоонд суурилсан томъёолол, хэрэгжилтийг бэхжүүлэн бататгахад оршино. Судалгааны асуултууд болон аргачлал, арга зүйг Үндэсний Статистикийн Хороо, НҮБ-ын ОУШХБ-ын ДТМ судалгааны багийн оролцоотойгоор боловсруулсан. Судалгааны мэдээллийг ОУШХБ-ын Ази, Номхон далайн бүс нутгийн алба болон Глобал ДТМ-ийг дэмжих багийн удирдлагуудын техникийн дэмжлэгтэйгээр Хүн амын Хөдөлгөөнийг тандах матрицын (ДТМ) хэрэглүүрийг ашиглан цуглуулж, дүн шинжилгээ хийсэн байна.

Уг тайлангийн үр дүн, дүгнэлт нь зөвхөн судалгааны багийн байр суурийг илэрхийлэх бөгөөд НҮБ-ын ОУШХБ, түүний гишүүн улсууд, Швейцарын хөгжлийн агентлаг болон бусад хандивлагчдын байр суурийг илэрхийлэхгүй болно. Тайлангийн түршид ашигласан тэмдэглэгээ болон материалын танилцуулга нь аливаа улс орон, нутаг дэвсгэр, хот, бүс нутгийн эрх зүйн байдлын талаар ОУШХБ-ын зүгээс ямар нэгэн үзэл бодлоо илэрхийлэх, эсхүл түүний эрх баригчид, хил хязгаар, хил хязгаарыг илэрхийлээгүй болно.

НҮБ-ын ОУШХБ нь шилжин суурьшигчид, хөдөлгөөнт хүн ам болон нийгэмд тустай, хүмүүнлэг, аюулгүй, цэгцтэй шилжилт хөдөлгөөний зарчмыг баримтлан ажилладаг. НҮБ-ын ОУШХБ нь засгийн газар хоорондын байгууллага, олон улсын хамтын нийгэмлэгийн түншүүдтэйгээ дараах зорилтын хүрээнд хамтран ажилладаг. Үүнд: шилжилт хөдөлгөөний үйл явц дахь сорилтыг шийдвэрлэхэд дэмжлэг үзүүлэх; шилжилт хөдөлгөөний асуудлын талаар мэдлэг мэдээллээ дээшлүүлэх; шилжилт хөдөлгөөнөөр дамжуулан нийгэм, эдийн засгийн хөгжлийг дэмжих; мөн шилжин суурьшигчдын нэр төр, сайн сайхныг дээдлэх.

Энэхүү хэвлэл нь НҮБ-ын ОУШХБ-ын албан ёсны баталгаажуулалтгүйгээр гарсан болно.

Хавтасны зураг: © Н.Сүхбат, Бямба-Очир,

Ишлэл: Олон Улсын Шилжилт Хөдөлгөөний Байгууллага (ОУШХБ), 2022. Монгол Улс, Дундговь аймагт хүн амын хөдөлгөөнийг тандах туршилтын судалгаа

Дэлгэрэнгүй мэдээллийг хэвлэн нийтлэгчээс авна уу.

Олон Улсын Шилжилт Хөдөлгөөний Байгууллага (ОУШХБ) - Монгол
НҮБ-ын байр, 307 тоот
НҮБ-ын гудамж - 12
Сүхбаатар дүүрэг
14201 Улаанбаатар
Монгол
Утас: +976 - 70 14 31 00
Имэйл: IOMUlanbator@iom.int

© ОУШХБ 2022

Зарим эрх хуулиар хамгаалагдсан. Энэхүү бүтээлийг Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0 IGO лицензийн дагуу (CC BY-NC-ND 3.0 IGO) ашиглах боломжтой. *

Нэмэлт үзүүлэлтүүдийн талаар зохиогчийн эрх болон ашиглалтын нөхцлийг харна уу.

Энэхүү нийтлэлийг боловсролын зорилгоос бусад тохиолдолд жишээлбэл, эрдэм шинжилгээний сурах бичигт оруулах, ашгийн төлөө худалдаалах, нийтлэх, тараахыг хориглоно.

Зөвшөөрөл: Арилжааны зориулалтаар ашиглах эсвэл нэмэлт эрх, лиценз авах хүсэлтийг publications@iom.int хаягаар илгээх боломжтой.

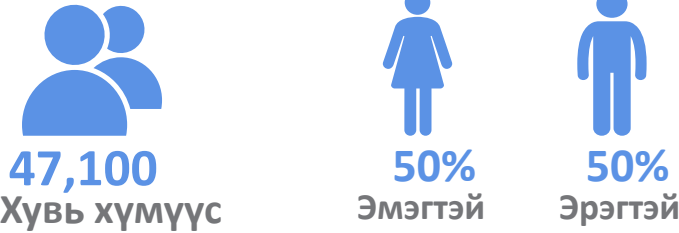
*<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/igo/legalcode>

Агуулга

Хураангуй	01
Хүн ам.....	01
Дотоод шилжилт хөдөлгөөн.....	01
Арга зүй	02
Судалгааны суурь мэдээлэл.....	02
Түүвэрлэлтийн арга.....	02
Хязгаарлагдмал байдал.....	02
Тодорхойлолт.....	02
Газарзүйн хамрах хүрээ.....	03
Мэдээллийн эх сурвалж.....	04
Мэдээллийн дүн шинжилгээ	05
Хүн ам зүйн мэдээлэл.....	05
Дотоод шилжилт хөдөлгөөн.....	05
Хөдөлмөр эрхлэлт.....	07
Дүгнэлт	08
Судалгааны зөвлөмж.....	08
Бодлогын зөвлөмж.....	08

1. Хураангуй

1.1 Хүн ам

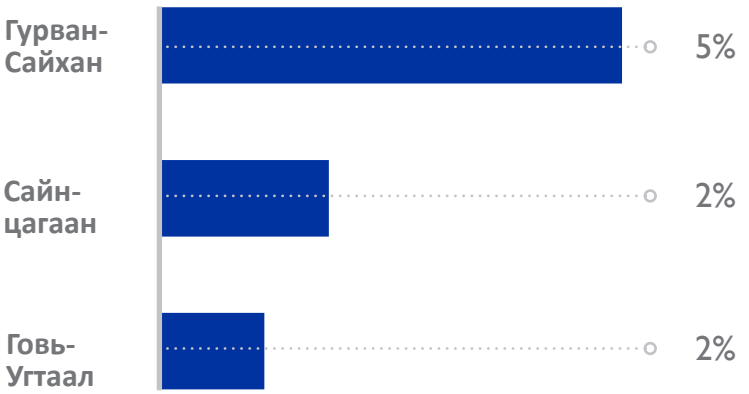

Үнэлгээ хийх үед Дундговь аймагт нийт 47,100 хүн амьдарч байсан бөгөөд эрэгтэй (50%), эмэгтэй (50%) тэнцүү хуваагдсан байна. 2022 оны 2-р сард Дундговь аймагт нийт 585 дотоод шилжин суурьшигч ирсэн бол 777 хүн Дундговь болон бусад аймагруу шилжин суурьшсан байна. Говь-Угтаал суманд ажиглалтын хугацаанд хүн амын шилжилт хөдөлгөөн хамгийн их буюу сумын хүн амын 11 хувийг эзэлсэн байна. Хамгийн их гадагшлах урсгал хөдөлгөөн Гурвансайхан суманд ажиглагдаж, сумын хүн амын 5 хувьтай тэнцүү байна. Шилжилт хөдөлгөөний гол шалтгаануудын урсгал болон гадагш урсгалын аль аль нь баяр ёслолын шалтгаанаар тэмдэглэгдсэн бөгөөд 2-р сард 1-р сартай харьцуулахад шилжин ирэгсдийн орж, гарах урсгал нэмэгдсэн байна. Дундговь аймагт 1-р сард ирсэн хүн амын тоо 475, явсан хүн 643 байсан бол, 2-р сард ажиглагдсан шилжилт хөдөлгөөний урсгал бүртгэл болон хөдөлгөөний хяналтын үнэлгээний хооронд 0.5 хувийн зөрүүтэй байна. Дундговь аймагт хөдөлмөр эрхлээгүй хүн амын (нарийвчлаагүй) дундаж түвшин 28 хувь, Өндөршил суманд хамгийн өндөр 41 хувь харин Цагаандэлгэр суманд 10 хувьтай хамгийн бага бүртгэгдсэн байна.

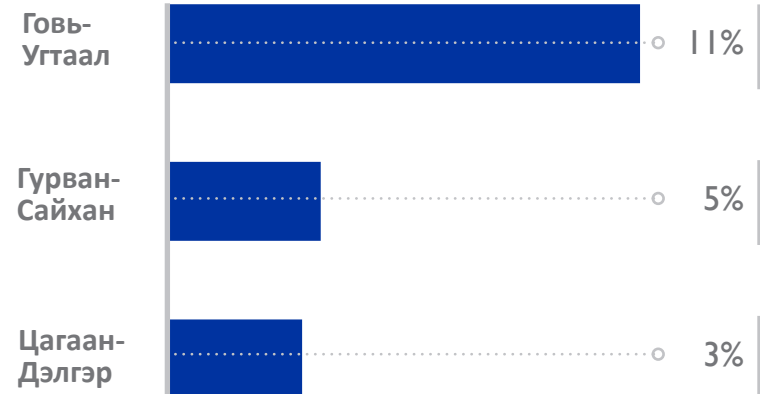
1.2 Хөдөлгөөний урсгал

2022 оны 2-р сар, Ирсэн иргэд хамгийн их бүртгэгдсэн 3 сум

2022 оны 2-р сар, Явсан иргэд хамгийн их бүртгэгдсэн 3 сум

Хөдөлмөр эрхлээгүй хүн ам хамгийн өндөр бүртгэгдсэн 10 сум

2. Арга зүй

2.1 Судалгааны суурь мэдээлэл

ОУШХБ-ын өмнөх судалгаануудаар газрын доройтол, уур амьсгалын өөрчлөлт зэрэг асуудлууд нь Монголын уламжлалт амьдралын хэв маягийг өөрчилж байгааг тогтоожээ. Ганзудын давтамж нэмэгдэж, ажлын байр хомс, амьдрах орчин нөхцөл шаардлага хангахгүй, хөдөөгийн хүн ам малаас хэт хараат болсон зэрэг нь хөдөөгийн хүн амын амьжиргааг залгуулах боломжийг өдрөөс өдөрт бууруулсаар байна. Үүний зэрэгцээ энэ байдал нь хот суурин газар болон бусад аймгийн төв рүү чиглэсэн шилжилт хөдөлгөөнийг нэмэгдүүлэх хүчин зүйл болсоор байна. Эдгээр шинээр гарч ирж буй шилжилт хөдөлгөөний (хүн амын хөдөлгөөн) хэв маяг нь тооллогын, бүртгэлийн мэдээлэл болон Монгол Улсын хэмжээнд амьдарч буй хүмүүсийн бодит тоон мэдээлэл хооронд ихээхэн зөрүү үүсгэсээр байна. Энэхүү туршилтын судалгаагаар ҮСХ болон ОУШХБ нь хамтран Өмнөговь, болон Дундговь аймгуудад багийн байршил дээрх хүн амын бодит тоог тандах зорилгоор Хүн амын хөдөлгөөнийг тандах матрицын “Хөдөлгөөний тандалт” – МТ (Mobility Tracking) аргачлалыг ашиглахыг зорьсон юм.

2.2 Судалгааны арга зүй

Дээр дурьдсан зорилтуудыг хэрэгжүүлэхийн тулд ОУШХБ-ын ДТМ судалгааны багаас боловсруулсан, Хөдөлгөөнийг тандах аргачлалыг ашигласан болно. Хөдөлгөөнийг тандах аргачлал нь хөдөлгөөнт хүн амын тоо, байршил, шилжилт хөдөлгөөний шалтгаан, гарал үүслийн газар нутаг, үндсэн хүн ам зүй, эмзэг байдал, тэргүүлэх хэрэгцээ шаардлагыг тодорхойлоход чиглэсэн юм. Мэдээллийг голчлон тухайн нутаг дэвсгэр, дэд бүс нутаг, эсвэл байршлын түвшний гол мэдээлэгчтэй хийсэн ярилцлагаас олж авдаг бөгөөд боломжтой бол хоёрдогч эх сурвалжын мэдээллээр давхар баталгаажуулдаг. Энэхүү судалгааны үндсэн асуулга нь 1) хүн амын бодит тоо, 2) шилжилт хөдөлгөөний шалтгаан, хөдөлгөөний хэлбэр, 3) хөдөлмөр эрхлэлт гэсэн гурван үндсэн бүрэлдэхүүн хэсэгтэй. Бусад судалгааны аргачлалууд өрх, хувь хүний мэдээлэлд тулгуурлан мэдээлэл нэгтэгдэг бол Хөдөлгөөнийг тандах судалгааны аргачлал нь байршлын нөхцөл байдалд тандалт хийх замаар энэ тохиолдолд Монгол улсын засаг захиргааны хамгийн жижиг нэгж болох багийн нутаг дэсгэрийн хэмжээнд хүн амын хөдөлгөөн хэрхэн өөрчлөгдөж байгааг тодорхойлоход чиглэсэн болно. Энэхүү судалгаанд

Багийн Засаг дарга нар гол мэдээлэгчээр ажиллаж, үнэлгээ хийх үед багийн нутаг дэвсгэр дээрх хүн амын нөхцөл байдлын талаар мэдээллийг тандан нөхсөн. Багийн Засаг дарга нар өөрсдийн мэдлэгийн хүрээнд мэдээлэл цуглуулж маягыг бөглөж, мөн тухайн багийн нутаг дэвсгэр дээр юу болж байгаа талаарх боломжтой бүх мэдээллийг өгч ажилласан байна.

2.3 Хязгаарлагдмал байдал

Хөдөлгөөнийг тандах аргачлал нь гол мэдээлэгчдээс өгсөн мэдээлэлд тулгуурладаг бөгөөд энэ шалтгааны улмаас дотоод болон гадаад хүчин зүйл хязгаарлагдмал байх магадлалтай юм. Энэхүү аргачлалыг ашиглан цуглуулсан мэдээлэл нь баримтаас илүү гол мэдээлэгчийн өгсөн тооцоолол, төсөөллийг илэрхийлдэг бөгөөд ажиглалтын нэгжийн хэмжээ, гол мэдээлэгчийн мэдлэгийн түвшингээс хамаарч харилцан адилгүй байдаг. Нэмж дурдахад, тухайн үнэлгээ хийгдсэн байршлаас зөвхөн нэг мэдээлэгчийн өгөгдөл ашигласан тул үр дүнгийн гурвалжин хязгаарласан болно. Шаардлагатай тохиолдлуудад мэдээллийн үнэн зөвийг үр дүнгийн гурвалжингаар баталгаажуулсан болно.

2.4 Тодорхойлолтууд

Тухайн байршилд амьдарч буй хүмүүс: энэ нь үнэлгээ хийх үед тухайн байршилд оршин сууж буй бүх иргэдийг хамруулан ойлгоно. Энэ тоо нь гарал үүсэл, бичиг баримтын нөлцөл байдал, бүртгэл, нас, хүйс, хүн ам зүйн бусад шинж чанараас үл хамааран бүх оршин суугчдыг багтаасан болно.

Өрхийн тодорхойлолт: нэг дээвэр дор амьдарч, зардал, хоол хүнсээ хуваалцдаг хүмүүс.

Дотоод шилжин суурьшигч: Үнэлгээ хийхээс вөн долоохоногийн өмнө дорхаяж дөрвөндолоохоног оршин суухаар нэг газраас өөргазар нүүсэн хүн бүр.

2.5 Газарзүйн хамрах хүрээ

Энэхүү туршилтын судалгаа нь Дундговь аймгийн нийт 15 сумын 68 багуудад хийгдсэн бөгөөд нийт 68 багийн Засаг дарга нар өөрсдийн хариуцан ажиллаж буй багийнхаа хүн амын хөдөлгөөний талаар мэдээллийг нэгтгэн нөхсөн юм (баг бүрт нэг). Мэдээлэлд дүн шинжилгээ хийх явцад багийн түвшний мэдээллийг сум, сумын түвшний мэдээллийг аймгийн хэмжээнд нэгтгэсэн болно.

Сум, аймгийн хэмжээнд голчлон харуулсан энэхүү тайланд тусгагдсан бүх мэдээллийг багийн түвшинд задалж, хамгийн бага засаг захиргааны нэгжийн түвшинд нөхцөл байдлын талаар дэлгэрэнгүй тоймлон харуулах боломжтой. Энэ төрлийн мэдээлэл нь орон нутгийн хөгжлийн төлөвлөлт, хэрэгжилтэнд чухал ач холбогдолтой гэж үзэж байна.

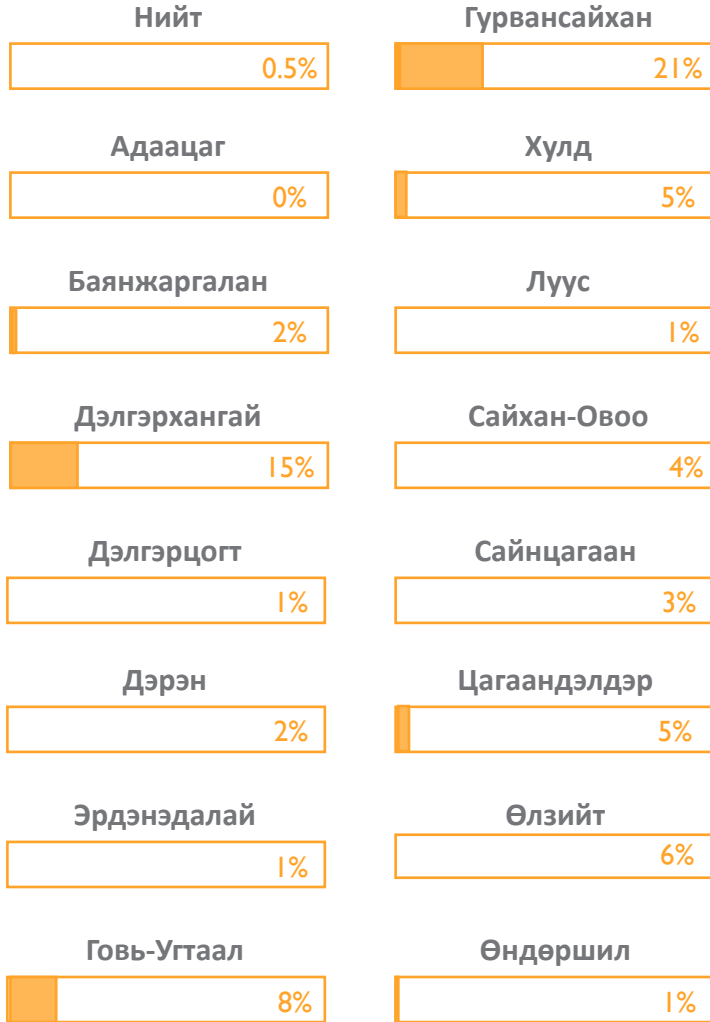
Газарзүйн хамрах хүрээ

Аймаг	Сум	Баг	#	Хүн ам*
Дундговь				
	Адаацаг	■ ■ ■ ■ ■	5	2,808
	Баянжаргалан	■ ■ ■	3	1,348
	Дэлгэрхангай	■ ■ ■ ■	4	1,993
	Дэлгэрцогт	■ ■ ■	3	1,659
	Дэрэн	■ ■ ■ ■	4	2,196
	Эрдэнэдалай	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	7	5,972
	Говь-Угтаал	■ ■ ■ ■	4	1,411
	Гурвансайхан	■ ■ ■ ■ ■	5	1,698
	Хулд	■ ■ ■ ■	4	2,291
	Луус	■ ■ ■	3	1,937
	Сайхан-Овоо	■ ■ ■ ■	4	2,222
	Сайнцагаан	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	9	16,584
	Цагаандэлдэр	■ ■ ■ ■	4	997
	Өлзийт	■ ■ ■ ■ ■ ■	6	2,434
	Өндөршил	■ ■ ■	3	1,450

* 2022 оны 2-р сард үнэгтэгсэн ДТМ МТ мэдээллийг ашиглав

2.6 Мэдээллийн эх сурвалжууд

ОУШХБ-ын Хөдөлгөөнийг тандах аргачлалын туршилтын судалгааны өгөгдөл болон бүртгэлийн системийн өгөгдлийн зөрүү

Энэхүү туршилтын судалгааны үндсэн зорилго нь Дундговь аймагт (засаг захиргааны нэгж болох багт) тухайн цаг үед амьдарч буй иргэдийн бодит тоон мэдээллийг гаргахад оршино. Гол мэдээлэгчдэд зохион байгуулсан сургалтын үеэр баг бүрд оршин сууж буй иргэдийн бодит тоог бүртгэлийн нөхцөл байдлаас үл хамааран тайлагнахыг зөвлөсөн. Мэдээллийн эх үүсвэрийг давхар тодорхойлох зорилгоор мэдээлэгчээс хүн амын тоон мэдээллийг ямар төрлийн эх сурвалжаас авсан талаар асуусан. Нийтдээ мэдээлэгчдийн 6 хувь нь бүртгэлийн мэдээллийг ашигласан гэж мэдээлсэн бол 60 хувь нь хувийн мэдлэг дээр үндэслэн тандалт хийх замаар мэдээлээ нөхсөн байна. Гол мэдээлэгчдийн (21%) нь тооллогын мэдээллийг ашигласан гэж мэдээлсэн байна. Тооллогын болон бүртгэлийн мэдээллийг ашигласан гол мэдээлэгчдээс яагаад шууд ажиглалтаас илүү энэ мэдээллийн эх сурвалжийг илүүд үзэх болсон талаар мөн асуусан. Нийтдээ 67 хувь нь бүртгэл, тооллогын мэдээлэл зөв гэж хариулсан бол 33 хувь нь мэдээллийн эх сурвалжийг ашиглахаас өөр аргагүй байсан гэж хариулсан байна. Мэдээллийн дүн шинжилгээний явцад ДТМ Хөдөлгөөнийг тандах аргачлалаар тооцсон хүн амын тоог бүртгэлийн тоотой харьцуулсан болно. Хоёр мэдээллийн эх сурвалжийн хооронд дунджаар 0.5 хувийн зөрүү байгаа бөгөөд үүнд голлон нөлөөлсөн нь Гурвансайхан, Дэлгэрхангай сумдын хөдөлгөөний нөхцөл байдлын тоон мэдээ байсан юм. Үүнд ДТМ болон бүртгэлийн мэдээллийн зөрүү Гурвансайханд 21, Дэлгэрхангайд 15 хувь байна. Энэхүү дүн шинжилгээнд үндэслэн хархад нэг байршилд ДТМ-ийн мэдээлэл болон бүртгэлийн өгөгдөл нь ихэвчлэн давхцаж байна.

Ашигласан мэдээллийн үндсэн эх сурвалжууд

6%

Бүртгэлийн мэдээлэл

Тооллого болон бүртгэлийн мэдээллийг ашигласан шалтгаанууд

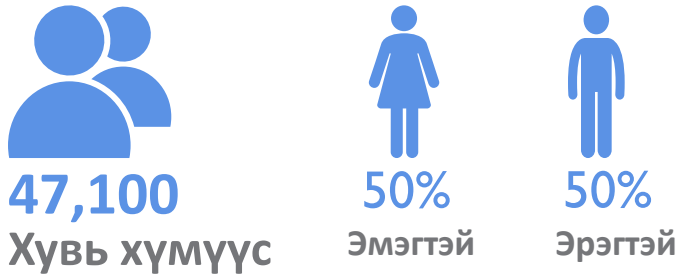
33%

Боломжтой ганц

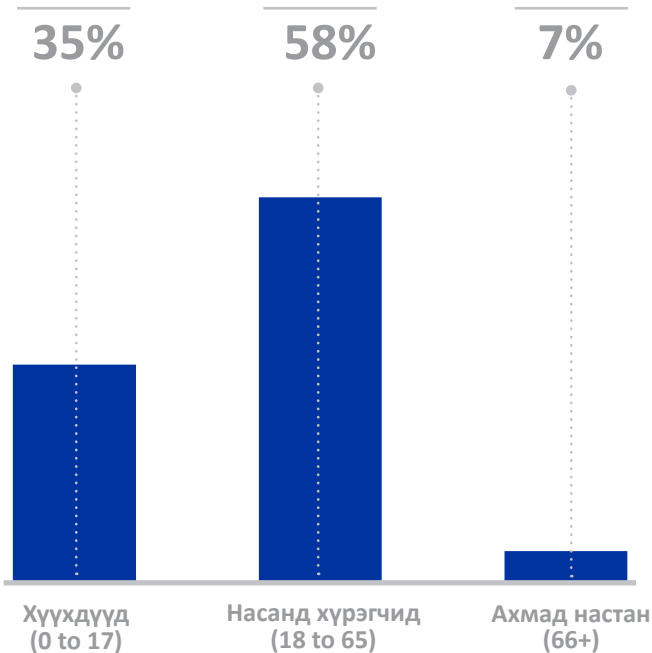

3. Мэдээллийн дүн шинжилгээ

3.1 Хүн ам зүйн мэдээлэл

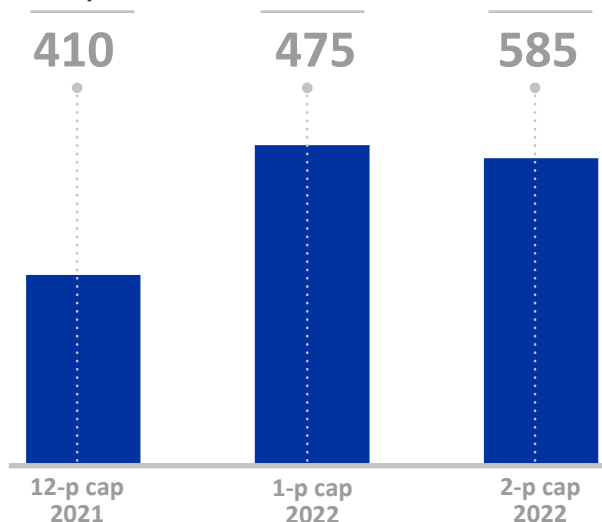

Дундговь аймгийн хүн ам, насны ангиллаар

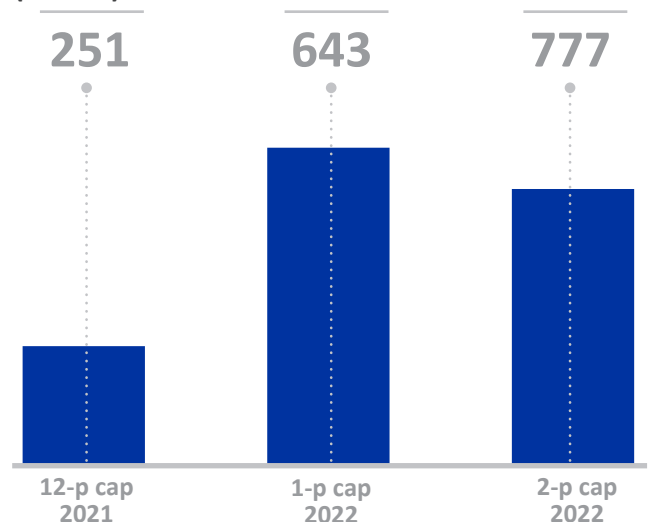
3.2 Дотоод шилжилт хөдөлгөөн

Туршилтын судалгааны хугацаанд Ирсэн иргэдийн тоо (Аймаг)

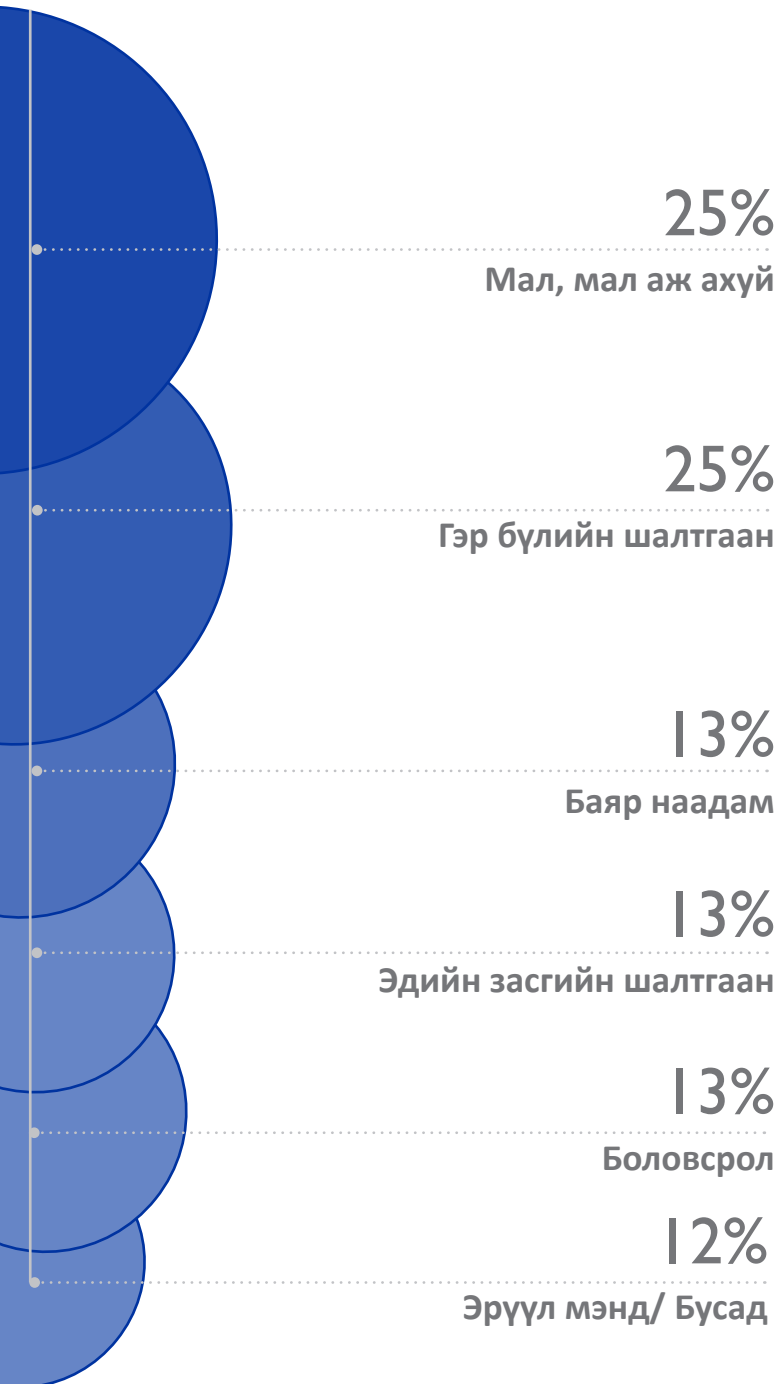
Хүн амын хөдөлгөөний мэдээлэл нэгтгэх үед Дундговь аймагт нийт 47,100 хүн амьдарч байсан гэсэн тооцоо гарсан. Тэдний 54 хувь нь Сайнцагаан (35%), Эрдэнэдалай (13%), Адаацаг (6%) сумдад бүртгэгдсэн бөгөөд үлдсэн 46 хувь нь бусад 12 суманд амьдарч байна. Энэ тоон мэдээлэлд Дундговь аймагт амьдарч буй нийт иргэд нас, хүйс, эрх зүйн байдал, бүртгэлийн нөхцөл байдлаас үл хамааран хамрагдсан. Аймгийн хэмжээнд хүйсийн хуваарьлалт эрэгтэй (50%) болон эмэгтэй (50%) нь байсан нь энэ тэнцүү хуваагдсан харагдаж байна. Насны хувьд 0-17 насны хүүхдүүд Дундговь аймгийн нийт хүн амын 40 хувь, 18-65 насны насанд хүрэгчид хүн амын 58 хувь, 66 ба түүнээс дээш насны хүн ам 7 хувийг эзэлж байна. Үнэлгээний хийсэн хугацаанд ахмад настны нийт хүн амын эзлэх хувь нь хамгийн бага байна. Сумын хэмжээнд дийлэнх хүүхдүүд Сайнцагаан суманд (36%) эбайсан төдийгүй өндөр настан мөн хамгийн их буюу 41%-тай Сайнцагаан суманд бүртгэгдсэн байна. Өлзийт сумын бүртгэлийн зөрчил ДТМ үнэлгээний мэдээгээр -6 хувьтай байна. Нөгөөтэйгүүр Гурвансайхан сумын ДТМ-ийн үнэлгээний мэдээгээр үнэлгээний хугацаанд хүн амын тоо 21 хувиар нэмэгдсэн байна. Есөн сумын хүн амын тоо нь бүртгэлийн мэдээллээс бага, зургаан сумын хүн ам бүртгэлийн мэдээллээс их байна.

Туршилтын судалгааны хугацаанд Явсан иргэдийн тоо (Аймаг)

Багийн Засаг даргад үнэлгээ хийхээс өмнөх сард өөр багаас нэг ба түүнээс дээш сар оршин суухаар багаасаа явсан, шилжин ирсэн хүмүүсийн тоог мэдээлэхийг зөвлөсөн. 2021 оны 12-р сараас 2022 оны 2-р сар хүртэлх хөдөлгөөний урсгалын талаар цуглуулсан мэдээллийг харснаар урсгалын улирлын шинж чанарыг ажиглах боломжтой. Дотоод шилжилт хөдөлгөөн 12-р сард хамгийн бага байсан бол дараагийн саруудад аажмаар нэмэгдсэн. 2022 оны 2-р сард цуглуулсан мэдээллээс харахад 15 сумын 12-т нь шилжилт хөдөлгөөний урсгал бүртгэгдсэн байна. Нийт хүн амд пропорциональ хамгийн өндөр урсгал Гурвансайхан (5%), Сайнцагаан (2%), Говь-Угтаал (2%) байна. Хамгийн их гарах урсгал Говь-Угтаал (11%), Гурвансайхан (5%), Цагаандэлгэр (3%)-д байна. 2022 оны 2-р сард Дундговийн баг руу ирэх гол шалтгаан нь мал маллах (25%), гэр бүлийн шалтгаан (25%), баяр наадам (13%) зэрэгтэй холбоотой байв.

Дундговь аймаг руу нүүх болсон үндсэн шалтгаанууд

Дундговь аймаг руу нүүх болсон шалтгаанууд, сумдаар

Адаацаг Гэр бүлийн шалтгаан	Гурван-Сайхан Баяр наадам
Баянжаргалан Мал, мал аж ахуй	Хулд 2022 оны 2-р сард шилжигч ирээгүй
Дэлгэрхангай 2022 оны 2-р сард шилжигч ирээгүй	Луус Эрүүл мэнд
Дэлгэрцогт Гэр бүлийн шалтгаан	Сайхан-Овоо 2022 оны 2-р сард шилжигч ирээгүй
Дэрэн Гэр бүлийн шалтгаан	Сайнцагаан Боловсрол
Эрдэнэдалай Гэр бүлийн шалтгаан	Цагаандэлгэр Мал, мал аж ахуй
Говь-Угтаал Баяр наадам	Өлзийт Мал, мал аж ахуй
Өндөршил Гэр бүлийн шалтгаан	

3.3 Хөдөлмөр эрхлэлт

Ажилгүйдлийн түвшин

28%

Үнэлгээ хийх үед
хөдөлмөр эрхлээгүй
байсан хүмүүс

Дундговь аймагт ажилгүйдлийн түвшин үнэлгээ хийх үед 28 хувьтай байсан. Хамгийн их ажилгүйдлийн түвшин Өндөршил (41%), Сайнцагаан (39%), Адаацаг (36%), хамгийн бага нь Цагаандэлгэр (10%), Луус (13%), Гурвансайхан (14%) байна. Үүнтэй харьцуулахад хөдөлмөр эрхлээгүй хүн ам Сайнцагаан сум (51%), Говь-Угтаал (47%), Өндөршил (45%) сумдад хамгийн өндөр бүртгэгдсэн бөгөөд Луус (17%), Өлзийт (22%), Эрдэнэдалай (21%) сумдуудад хамгийн бага бүртгэгдсэн байна. Нийт 12 сумдад уул уурхайн салбарт хөдөлмөр эрхлэлт бүртгэгсэн нь Гурвансайхан суманд (8%), Баянжаргалан (3%), Өлзийт (2%) байна.

Хөдөлмөр эрхлээгүй хүн ам, сумдаар

4. Дүгнэлт

Энэ туршилтын судалгаа нь хүн амын бодит тоон мэдээллийг тооцоолох, өгөгдлийн эх сурвалжууд, түүний ашиглалт, нарийвчлалыг харьцуулах, мөн ажилгүйдлийн нөхцөл байдлыг байршил тус бүрээр гаргахыг зорьсон.

4.1 Судалгаанаас гарсан зөвлөмж

Дундговь аймагт хэрэгжүүлсэн Хүн амын хөдөлгөөнийг тандах ДТМ судалгааг Улсын хэмжээнд зохион байгуулах. Энэхүү туршилтын судалгааны үр дүнд тулгуурлан судалгааны газарзүйн цар хүрээг өргөжүүлж, Монгол Улсын хэмжээнд зохион байгуулахыг зөвлөж байна. Үүгээр хөгжлийн төлөвлөлт, цааш цаашдын судалгаанд ашиглагдаж болох төрөл бүрийн сэдэвчилсэн мэдээллийн талаар дэлгэрэнгүй мэдээллийг авах боломжтой. Түүнчлэн уг судалгаа нь Монгол Улс, тэр дундаа хүн амын шилжилт хөдөлгөөн, ажилгүйдлийн түвшин өндөр байгаа бүс нутгуудын бүртгэлийн нөхцөл байдлын талаар илүү нарийвчилсан дүр зургийг гаргах болно. Бодлогын үүднээс, энэхүү судалгаа нь бодит хэрэгцээнд тулгуурласан үйл ажиллагааг тодорхойлоход ач холбогдолтой.

Хүн амын хөдөлгөөнийг тандах ДТМ аргачлалаар нэгтгэсэн мэдээллийг ашиглан тодорхой байршилд богино хэмжээний давтан судалгааг зохион байгуулах. ДТМ хөдөлгөөнийг тандах судалгаагаар цуглуулсан мэдээллийг ОУШХБ, Засгийн газар болон бусад оролцогч талуудад мэдээллийн дутмаг байдал, хэрэгцээ шаардлага, цаашдын хөгжлийн чиг хандлагыг мэдээлэхэд ашиглаж болно.

Шаардлагатай бол өгөгдөл, судалгааны дутуу мэдээллийг нөхөхийн тулд судалгаанд нэмэлт судалгааны модулиудыг оруулах. Энэхүү судалгаанд хамгийн энгийн асуулгыг ашигласан ба асуулгыг өргөжүүлэх боломжтой. Судалгааг үйлчилгээний хүртээмж, аюулгүй байдал, санхүүгийн байдал, тээврийн хэрэгсэл, орлого зэрэг үзүүлэлтүүдийг багтааж өргөжүүлж болно.

Багийн Засаг дарга нарын мэдлэгийн түвшинг нэмэгдүүлэх.

Тоон мэдээллийн чанар, мэдээлэл нэгтгэгчдийн ажлын нөхцөл байдал, мэдлэгийн төвшнөөс шүүд хамааралтай бөгөөд судалгааны тоон мэдээлэл нэгтгэх, дүн шинжилгээ хийх, ажиглалтын зөв зохион байгуулахад чигэлсэн үр чадварын сургалт ыг зохион байгуулах шаардлагатай байна.

4.2 Бодлогын зөвлөмжүүд

Мэдээллийн эх сурвалжууд: ДТМ туршилтын судалгааны өгөгдөл болон бүртгэлийн мэдээллийн хооронд ялгаа байгаа хэдий ч бүртгэлийн мэдээллийг гол мэдээлэгчид хүн амын тоог тайлагнахдаа ховор ашигладаг болохыг тэмдэглэв. Энэхүү дүгнэлтээс харахад бүртгэлийн мэдээлэл Дундговь аймгийн багуудад амьдарч буй иргэдийн бодит тоог бүрэн тусгаж чадахгүй байна. Ийм учраас орон нутгийн хэмжээнд бүртгэлийн тогтолцоог боловсронгуй болгож, хамгийн их зөрчилтэй байсан Говь-Угтаал, Гурвансайхан сумдад шинэ арга, аргачлал нэвтрүүлэх шаардлагатай гэж үзэж байна.

Дотоод шилжилт хөдөлгөөн: Тайлант хугацаанд дотоод шилжилт хөдөлгөөн гол шалтгаан гэр бүл, мал аж ахуйн үүдэлтэй болохыг судалгаагаар тогтоожээ.

Хөдөлмөр эрхлэлт: Хөдөлмөр эрхлээгүй хүн амын эзлэх хувь Дундговь аймагт харьцангуй өндөр байгаа бөгөөд Өндөршил, Сайнцагаан, Адаацагт сумдад хамгийн өндөр байгаа бол хамгийн бага нь Цагаандэлгэр, Луус, Гурвансайхан сумдад байна. Эдгээр хоёр өөр сумдыг судалж, шилдэг туршлага, хөдөлмөр эрхлэлтийн стратеги, тогтолцоог харьцуулахыг санал болгож байна.

